

EJONS

Uluslararası Matematik, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Dergisi
International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences

Research Article

e-ISSN: 2602 - 4136

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16878045>

Kamusal Alanların Mimari Psikoloji Bağlamında Değerlendirilmesi: Beşiktaş - Ortaköy Aksı

Aysin AYSU *¹

¹Adana Büyükşehir Belediyesi, Adana, Türkiye
Sorumlu Yazar Email: aysinaysu@gmail.com.tr

Makale Tarihçesi

Geliş: 21.07.2025
Kabul: 05.08.2025

Anahtar Kelimeler

Mimari Tasarım,
Mimari ve Çevre
Psikolojisi,
Mekansal Konfor,
Psikolojik Konfor,
Kentsel Sağlık,
Algı

Özet: Mekân ve birey birbirini etkileyen bir süreç döngüsü içindedir. Mekânsal konfor şartları mekânın işlevine yönelik olan termal, aydınlatma, ses, koku gibi fiziksel ve ölçümlenebilen koşullar iken; mahremiyet, aidiyet, huzur, mutluluk, güvenlik, statü ve sosyalleşme gibi kelimeler ile nitelendirilebilen psikolojik konfor şartlarının fiziksel bir çevre için optimal düzeyde çözülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kamusal alanlar da bireyin bir eylemi gerçekleştirmesine imkân sağlayan mekanlar olduğundan fiziksel ve psikolojik konfor şartlarının sağlanması beklenmektedir. Bu çalışmada kamusal alanlardaki fiziksel yapı elemanlarının bireyler üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmadaki vaka analizinin temel hedefi ise, fiziksel çevreyi oluşturan mimari öğelerin kullanıcılardaki hangi duyguları açığa çıkardığını belirlemektir. Çalışma, İstanbul ili, Avrupa Yakası'ndaki Beşiktaş ve Ortaköy semtlerini birbirine bağlayan Çırağan Caddesi'ni kapsamaktadır. Cadde üzerindeki aksta yürüme eylemi ile akstaki yapıların ve mimari elemanların bireydeki oluşturduğu psikolojik hisler değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda fiziksel çevrenin birey üzerinde bazı duyu durumlarının olduğu tespit edilmiştir.

Evaluation of Public Spaces in the Context of Architectural Psychology: Beşiktaş - Ortaköy Axis

Article Info

Received: 21.07.2025
Accepted: 05.08.2025

Keywords

Architectural Design,
Architectural and
Environmental
Psychology,
Spatial Comfort,
Psychological
Comfort,
Urban Health,
Perception

Abstract: Space and individual are in a process cycle that affects each other. While spatial comfort conditions are physical and measurable conditions such as thermal, lighting, sound, smell, which are related to the function of the space; psychological comfort conditions, which can be described with words such as privacy, belonging, peace, happiness, security, status and socialisation, should be solved at an optimal level for a physical environment. In this context, since public spaces are places that allow an individual to perform an action, it is expected to provide physical and psychological comfort conditions. This study aims to evaluate the effects of physical building elements in public spaces on individuals. The main goal of the case analysis in the study is to determine which emotions the architectural elements that make up the physical environment reveal in the users. The study covers Çırağan Street, which connects Beşiktaş and Ortaköy neighbourhoods on the European side of Istanbul. The act of walking on the axis on the street and the psychological feelings created by the buildings and architectural elements on the axis were evaluated. As a result of the study, it was determined that the physical environment creates some emotional states on the individual.

1. Giriş

Canlıların yaşamış olduğu ortam mimarlık disiplinde mekân olarak anılmakta olup mekân doğal veya yapay olarak inşa edilmiş fiziki çevre olarak nitelendirilmektedir. Fiziki çevre olan mekânın tanımlanması ise sınırların varlığı ile oluşmaktadır (Zevi, 1990; Meiss, 1992; Yıldırım Erniş, 2012). Norberg Schulz (1971)'e göre mekân sınırlarına bağlı olarak, iç

ve dış mekân olarak ayrılmaktadır; iç mekân kapalılık hissi yaratırken, dış mekân açıklık hissi yaratmaktadır. Kapalılık hissi veren mekânların sınırları daha belirgin olup genellikle özel ve yarı özel mekânları tariflerken, açıklık hissi veren mekânlar genellikle kamusal mekân olarak tariflenmektedir.

Özel ve yarı özel mekânlar (konut, işyeri vb.) kişiye özel veya mekânın işlevine bağlı olarak belirli grubun kullanımına açık olan mekânlardır (Kohn, 2004; Özer, 2022). Bu nedenle ihtiyaçlar, kullanıcı- mekân ilişkileri çözümlenerek fiziksel çevreye aktarılmaktadır. Kamusal mekânlar (yollar, meydanlar vb.), kentsel ölçekte olup toplumdaki geniş bir grubun kullanımına yönelik oluşturulmaktadır (Brown, 2006). Kentsel ölçekte yaratılan mekânlar da toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerine bağlı olarak tasarlanmaktadır. Bu nedenle kamusal alanların inşa edilmesi toplumun geniş kesiminin ihtiyacının karşılanmasına yöneliktir. Kamusal alanlarla ilgili yapılan bilimsel çalışmalar göstermiştir ki; bu alanlar toplumun büyük bir kesiminin bir arada olabildiği, sosyalleşebildiği, duyu durumlarının ifade edilebildiği yerler olup toplumsal kültürün oluşmasına katkı sağlamaktadır. Konu ile ilgili araştırmacılar olan kent bilimci Zeynep Halu'ya göre kamusal mekânlar, kentlilerin veya farklı kullanıcıların sahip oldukları kültürel birikimlerini paylaşp, aktarabildikleri ve birbirlerini değişik yönleriyle tanıyabildikleri yani karşılıklı etkileşimin olduğu sosyal alanlardır (Halu, 2010). Diğer bilim insanı Churchill (1943), “Önce biz yapılarımızı şekillendiririz, daha sonra yapılar bizi şekillendirir.” sözüyle insan ve yapı çevre arasındaki etkileşimi açıkça ifade etmektedir. Bu sözle araştırmacı, bireyin ihtiyaçları doğrultusunda oluşan yapı çevrenin aynı zamanda insan davranışlarına olan etkisini vurgulamaktadır. Dolayısıyla insan ve çevre, birbirini etkileyen karşılıklı döngü içindeki bir süreçtir (Lefebvre, 1991). Bu sürecin ilki, çevreden etkilenen insan davranışındaki değişim iken ikinci süreç davranışlar sonucunda açığa çıkan yeni ihtiyaçlara göre çevrenin yeni gereksinimleridir (Canter, 1974). Proshansky (1976)'in, “İnşa ettiğimiz fiziksel çevre, fiziksel olduğu kadar sosyal bir olgudur.” sözüyle mekân-insan arasındaki etkileşimin, ihtiyaçların çözümündeki dengeli bir sistemi olarak görmektedir.

Kamusal alanlarla ilgili bilim insanlarının ortak görüşü fiziksel çevrenin sosyal bir olgu olduğudur. Sosyolojik olgunun en temel özellikleri bireyin kültürel, ekonomik ve psikolojik durumlarıdır. Ancak birey doğduğu andan itibaren önce ailesindeki ardından toplumun örf ve gelenekleri gibi yaşantıyı deneyimlemektedir. Dolayısıyla bireyin sosyolojik koşulları toplumun yapısından önemli ölçüde etkilenmektedir. Bilim insanlarının görüşleri doğrultusunda toplumun yapısının fiziksel mekânlara yansıdığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle bireyin yapay çevresi ile uyumu, dış fiziksel uyarılara (etkilere) karşı tepki göstererek biyolojik, fizyolojik ve psikolojik bir denge kurması ile mümkün olabilmektedir (Aslan ve ark., 2015). Bireyin bu uyumu gösterebilmesi için öncelikle çevreyi tanımasını, kısaca çevreyi algılamasını gerektirmektedir (Aydıntan, 2001; Aslan ve ark., 2015). Bireyin algısının oluşumunda ise kendi yaşamındaki geçmiş deneyimleri yani bireyin sosyolojik özellikleri önemli derecede yönlendirici olmaktadır.

Birey ve fiziki çevre arasındaki ilişkiyi tanımlamak için yapılan araştırmalarda “mimarlık” ve “psikoloji” kavramlarının bir arada kullanılması gerekliliği ortaya konulmuştur. Böylelikle çevre ile birey arasındaki uyum ve ilişki “Mimari Psikoloji” kavramıyla açıklanmaya çalışılmaktadır (Kayapa, 2010). Mimari Psikoloji olgusu bireyin çevreden almış olduğu bilginin zihninde canlandırdıktan sonraki davranış biçimini etkilediğini savunmaktadır. Davranış biçimi, mekânın kendisine hissettirmiş olduğu hisler ışığında oluşmaktadır. Bu hisler ise isim veya sıfat kelimeleri ile ifade edilmektedir (Zeisel, 2006). Örneğin bir mekân için hoş denebiliyor ise; bu mekân bireyin ihtiyacını karşılıyor denebilmektedir. Bu mekân bireyin ihtiyacı olan fiziksel konforun bileşenleri olarak sıralanan yeterli alan, görsel, işitsel, termal, akustik standartların gerekli ölçülerde çözümlendiği şeklinde algılanabilmektedir.

Bireyin gerek özel mekânda gerekse ortak alanlardaki ihtiyaçlarına yönelik çözümler için gerekli olan alanın, aydınlığın, sesin ve ısıнын yaratılmasıyla ancak birey işlevini o mekânda gerçekleştirebilmektedir. Bireyin ihtiyacı mekândan karşılandığı takdirde yani birey eylemini gerçekleştirdiği için mutlu olabilmektedir. Bu durumun aksi olan şeklinde, bireyin ihtiyacı olan işlevi mekânın özelliklerinden dolayı gerçekleştiremiyor olmasıdır. Bu durumda da birey huzursuz ve mutsuz olabilmektedir. Neticede, mekânın fiziksel özellikleri bireyin ruh halini önemle etkilemektedir. Bu bağlamda mekânın fiziksel konfor özellikleri psikolojik konfor özelliklerini açığa çıkartmaktadır.

Fiziksel çevrenin koşullarının yeterli düzeyde sağlanmasıyla oluşan psikolojik konfor koşullarında mekâna aidiyetinin, güvende olduğunun ve mahremiyetinin sağlandığı koşullar gerekmektedir. Birey bir mekândan hoşnut olmuş ise, o mekânda kendini güvende hissetmiş, kişisel veya grup mahremiyetini sağlamış, kendini o mekânda var hissetmiş olarak görülmektedir. Aksi olan durumda ise yani bireyin mekândan keyif almaması veya mekândan hoşnut olmaması ise bireyin kendini güvende hissetmediği, mahremiyetinin engellendiği veya kendini oraya ait hissetmediği anlaşılmaktadır (Yıldırım Erniş, 2012).

Bilimsel çalışmalarda, fiziksel çevrelerdeki mimari öğelerin hem birey hem de toplum yaşamını etkileyen önemli psikolojik unsurlar olduğu kanıtlanmaktadır (Canter, 1974; Stamps ve Krishnan, 2006; Halu, 2010). Fiziksel çevrenin yaratıcıları olan tasarımcıların bireyin ve toplumun ruh halini iyileştirmede önemli görevleri bulunmaktadır. Bu çalışmanın da toplumun temel ihtiyacı olan mutluluk halinin yaratılması için etkin rolü olan tasarımcılara yol gösterdiği düşünülmektedir. Çalışmanın kentsel ölçekteki kamusal alanlar üzerinden araştırılması mimari tasarımların gelişmesi açısından oldukça gerekli ve önemli görülmektedir.

2. Materyal ve Yöntem

Bireyin kendini güvende, mahremiyeti sağlanmış, sosyal ve statü bağlamında toplumda var oluşunu hissederek dinamik bir yaşamın parçası olma hisleriyle mutluluk hali öncelikle kendi başarısını tetikleyerek makro ölçekte toplumsal başarının anahtarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın iki (2) önemli problemi bulunmaktadır. Bu problemler aşağıdaki gibidir;

- Kamusal alanların bireyde açığa çıkardığı duygular nedir?
- Kamusal alanlar bireyin davranışını nasıl etkiler?

Çalışmanın sonucunda elde edilecek veriler planlanması veya sağlıklılaştırılması düşünülen kamusal alanların mimari psikoloji bileşenleri doğrultusunda tasarlanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Çalışmadaki kavramsal içerik, kamusal alanların yapılanmasına olan etkiler, algı kavramı, mimari ve psikoloji arasındaki ilişki konuları güncel literatür değerlendirilmesi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın temel soruları örnek vaka analizi ile cevaplandırılmaya çalışılmıştır. Vaka analizi İstanbul ili, Avrupa Yakası'nda bulunan Beşiktaş ilçe sınırlarındaki Beşiktaş İskelesi ile Ortaköy İskelesi arasındaki trafik ve yaya akışını sağlayan Çırağan Caddesi'nde gerçekleştirilmiştir. Çalışma gözleme dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Saha çalışması, hafta içi gününe denk gelen 25 Aralık 2023 tarihinde saat 12:00-16:00 aralığında güneşli bir günde, lisansüstü derecesindeki mimar mesleğine haiz olan yazar tarafından yapılmıştır. Bu cadde aksında geçirilen sürede bireylerin duygu durumunu gözlemleyebilmek için, uzun süre geçirmenin bir yöntemi olarak yürüme eylemi tercih edilmiştir. Yürüme eylemi, Ortaköy semtinin merkezinden başlayarak Beşiktaş İskelesi'ne doğru gerçekleştirilmiştir. Yazar tarafından cadde aksındaki yürüme boyunca oluşan duygular mimari psikoloji bileşenleri bağlamında değerlendirilmektedir. Çalışmanın sonucunda, fiziki çevrenin bireyin hisleri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin davranış biçimini ne yönde etkilediği açığa çıkartılmıştır. Çalışma ile kamusal alanların yani fiziki çevrenin birey ve toplumun ruh hallerinin olumlu ve olumsuz yönlendirilebileceği açıkça gösterilmekte olup,

yapılması planlanan kamusal alanların mimari psikoloji bağlamında değerlendirilmesi gerekliliği açısından bu çalışma anahtar niteliğindedir.

3. Bulgular ve Tartışma

Birey, içinde bulunduğu mekânı ihtiyaçları bağlamında değerlendirmektedir. Ancak değerlendirme aşamasında için geçmiş deneyimlerine ihtiyaç duymaktadır. Geçmiş deneyimler, bireyin mekândan aldığı bilgiyi zihninde işlemesine katkı sunmaktadır. Zihinde oluşan işlenmiş bilgi bireye o mekânı nasıl algılaması ve o mekânda nasıl davranması gerektiğini yönlendirmektedir.

Bu bağlamda algının literatürdeki tanımını açıklamak gerekirse “Algı”; literatürün en basit hali ile duyuşal veriler aracılığıyla çevreden bilgi alma ve çevre ile bağlantı kurma süreci olarak tanımlanmaktadır (Cüceloğlu, 1993). Algının oluşabilmesi için çevredeki uyarıcıların beyine iletilmesi gerekmektedir (Lang ve ark., 1974). Çevreden bilgi toplayan duyuşal sistemler boyutsal, işitsel, görsel ve ısı algılama olarak ayrışmaktadır (Gibson, 1968). Duyu organları tarafından beyine iletilen uyarıcılar, daha önceden beyinde kodlanmış olan bilgilerin açığa çıkmasına imkân sağlamaktadır. Beyin çalışma sistemindeki hızlıca gerçekleşen bu sistem sonucu, çevreden alınan uyarıcılar bireyin hafızasındaki bilgi ile nesnenin veya çevrenin algılanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla algı, duyular ve bilişsel sürecin birlikte çalışması ile ortaya çıkmaktadır (Atkinson ve ark., 2006). Ancak bu süreçteki en önemli unsur bireyin zihnindeki bilgilerdir. Bu bilgiler bireyin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamının neticesinde deneyimleridir. Bu nedenle algı, çevresel uyarıcılarla birlikte anlamsal, sosyal ve kültürel bir boyutun sonucu olarak yorumlanabilmektedir.

Bireyin yaşamındaki tüm bu deneyimler, mekânın niteliklerini anlamaya (Morgan, 1995), tanımlamaya ve mekânı kullanma biçimini etkilemektedir. Rapoport (1987) da, mekânın niteliklerinin tanımlanması sonucu mekânın kullanımını seçim yapma ve karar verme süresi olarak görmektedir.

Mekânın algılanması da, duyuşal organlar sistemindeki alıcılarla birlikte kişinin deneyimi, kültürü, ekonomik ve sosyal koşullarının bütüncül çalışması sonucunda açığa çıkmaktadır. Bu bağlamda mekân hem fiziksel hem de algılanan mekân olarak ayrışmaktadır (Loomis ve ark., 1992; Örer, 2016).

3.1. Fiziksel mekân

Fiziksel mekân, mekânı oluşturan sınırlayıcıların olduğu ve bu sınırlayıcı elemanların ölçülebildiği alanlardır. Fiziksel mekânlar, oluşturdıkları form ve biçim gibi geometrik değerleri ile niceliksel değerlere sahip iken, yüzeyindeki doku ve renklerle de niteliksel değerlere sahip olmaktadır. Fiziksel mekânlar döşeme, tavan, duvar, merdiven gibi yapısal, koku, ses, ışık, ısı, doku ve renk gibi objektif yöntemlerle ölçümlenebilen çevresel özelliklerle bütündür (Leland, 2000).

Fiziksel mekânların formundaki ve biçimindeki oranlar mekânsal algıyı doğrudan etkilemektedir (Sadalla ve Oxley, 1984). Literatürde konu ile ilgili çalışmaları olan bilim insanlarının farklı biçimlerle tasarlanmış mekânlarda kullanıcıların algısal durumları değerlendirildiğinde her bir formdaki mekânda farklı etkilerin olduğu kanısına varılmaktadır. Yani aynı m²'e sahip ancak farklı formlardaki mekânlar kullanıcılar tarafından daha büyük veya daha küçük mekân gibi tanımlamalarının olduğu kanıtlanmaktadır (Krier, 1988).

3.2. Algısal mekân

Mekân, fiziksel çevreden alınan uyarıcılarla zihnindeki bilgilerin açığa çıkması ile algılanmaktadır. Bu algı sürecini Rapoport (1997), duyuşal sistemlerin sonucundaki anlamlandırma olarak tariflemektedir. Anlamanın oluşabilmesi, geçmiş deneyim ve bilgi

birikimlerinin zihinde canlanmasını gerektirmektedir. Mekânın fiziksel özellikleri (akustik, termal, görsel, koku, doku vb.) algısal mekânı yaratmaktadır (Norberg Schulz, 1971). Mekânın fiziksel özellikleri mekânı dar veya geniş, ferah veya sıkıcı, aydınlık ya da karanlık şeklindeki sıfat kelimeleriyle ifade edilmesi imkân tanımaktadır (Stamps ve Krishnan, 2006).

Bireyin algısındaki mekân, psikoloji bilimindeki birçok sıfat kelimesine karşılık gelebilmektedir (Lee ve Aronson, 1974; Bloomer, 1990). Örneğin mekân ölçeğinde geniş olumlu bir duyguyu ifade ederken, dar kelimesi sıkıcılık anlamını taşıyan bir duyguyu ifade edebilmektedir. Aydınlık mekânlar bireyde huzur, güven, iç açıcılık, ferahlık gibi anlamları taşıırken, zıttı olan karanlık sıfatı çekimsellik, huzursuzluk, güvensizlik, karamsarlık, hüzn gibi anlamları taşıyabilmektedir. Öyleyse fiziksel mekânın özelliklerinin algılanan mekânın üzerinde önemli etkisinin olduğu söylenebilir. Ancak bireyin geçmiş deneyim ve bilgileri de algılanan mekân için etken olduğundan bir mekânın algısı her bir birey için de farklı olabilmektedir. Bu durum, algılanan mekânın psiko-sosyal etki çerçevesinde tanımlanabilmesine olanak sağlamaktadır. Fiziksel mekânın algısal mekâna dönüşmesi sonucunda bireyde güven, aidiyet, huzur, mahremiyet, saygınlık ve statü gibi duygusal hisler açığa çıkmaktadır. Bu hisler az, çok az, normal, iyi, çok iyi gibi derecelendirme yöntemi ile bulunabilmektedir. Birey çevredeki uyarıcıları koklama, duyma ve işitme duyuları ile alma yeteneğine sahiptir (Kayapa, 2010). Berger (1989)'e göre çevreden alınan bilginin büyük çoğunluğunun görme duyusu ile oluştuğu vurgulanmaktadır. Ancak bu algı düzeyini de bireyin hareket hızı etki etmektedir. Yürüme ve araba hızı farklı olduğundan bireyin görme düzeyi ve algısı da değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda fiziksel çevrede geçirilen süre de algılanan mekân düzeyinde etkili olmaktadır.

Mekân algısı, bireyin sosyal, ekonomik, fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerinin ne oranda karşılanmasının neticesinde açığa çıkmaktadır. Bireyin yaşamının olumlu geçmesi için bir takım ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Diğer bir yandan bu ihtiyaçların fiziksel ve psikolojik konfor şartlarına uyumlu olması beklenilmektedir.

3.3. Fiziksel ve psikolojik konfor

Bireyin mekânı algılaması temel ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır. Bireyin temel ihtiyaçları fiziksel mekânın şartlarına bağlı olarak psikolojik koşulların olumlu yaratılmasını gerektirmektedir (Baker, 1986). Bu koşulların birlikte var olması ile mekânsal konfor sağlanmaktadır. Mekânsal konfor düzeyi genel olarak iki düzey olarak incelenmektedir. Bunlar psikolojik ve fiziksel koşullardan gelen konfor standartlarıdır.

Fiziksel konforun sağlayıcıları ergonomik, işleve bağlı mekân gereksinimi, aydınlatma, termal, akustik, aydınlatma, havalandırma gibi özelliklerden oluşmaktadır. Nitekim fiziksel gereksinimler bireyin içinde bulunduğu mekânda gerçekleştireceği işleve bağlıdır. Bu nedenle mekânın işlevine göre alan büyüklüğünün sağlanması, duvar ve pencere gibi açıklıkların varlığı ve boyutları, merdiven gibi erişilebilir yapısal koşulların sağlanması, mekânın dış ses ve doğal gün ışığı ihtiyacına yönelik konumlandırılması, mekânın sıcaklığı ve soğukluğunun optimal derecelerde olması, havalandırma sisteminin rasyonel kurgulanması mekândan elde edilecek konfor düzeyinde önemli etkileri bulunmaktadır (Samani, 2012).

Bireyin mekândaki ihtiyacını karşılayamaması gibi durumlarda mekânsal konfor düzeyi olumsuz olmaktadır (Fleischer ve ark., 2001). Örneğin çalışma mekânlarındaki masa- sandalye-evrak dolabı gibi donatıların insan ergonomisi boyutlarında olmaması, donatılar arası mesafenin geçişe imkân vermemesi gibi ergonomik olmayan çözümler bireyin çalışmasını engelleyici koşulları oluşturmaktadır. Aynı mekânda aydınlık düzeyinin standart koşullarında olmaması, karanlık olması çalışmasını engelleyeceği gibi fazla aydınlatılması ise gözün yorulmasına neden olmakla birlikte bir takım sağlıkla ilgili olumsuzluklar yaratabilmektedir (Rashid ve Zimring, 2008). Diğer bir konu koku, havalandırma ve ses durumlarına karşın uygun

teknik çözümlerin yaratılmadığı durumlarda çalışma işlevi istenilen düzeyde olmayabilir (Bayızıtlioğlu, 2009). Bireyin gerçekleştirmesi gereken işlevin gereksinimlerini içinde bulunduğu mekândan karşılaması beklenmektedir. Ancak ihtiyacı olan gereksinimleri mekânın fiziksel özelliklerinin yetersizliğinden dolayı karşılayamazsa birey kendini huzursuz hissedebilmektedir. Yani fiziksel mekân, işleve yönelik gereksinimleri karşılayamadığı takdirde bireyde bazı psikolojik durumları açığa çıkartabilmektedir. Bu durumda fiziksel özellikler psikolojik konforun oluşabilmesi için yönlendirici özellik konumunda olmaktadır. Psikolojik konfor koşullarının gereksinimleri bireyin aidiyetinin, mahremiyetinin, güvenli alanda olma hissinin, statü ve sosyalleşme imkânı, bireysel mesafenin sağlanması şeklindeki hislere yöneliktir. Bu hisler bireyi mutlu, huzurlu, sakin yapabildiği gibi psikolojik konforun sağlanamadığı mekânlar bireyde huzursuz, asabi, stresli gibi aksi ruh hallerini de açığa çıkartabilmektedir (Oh ve Hetkyung, 2022). Fiziksel koşullar sadece yapısal donatılar olmayıp, psikolojik hisleri açığa çıkartan renk, doku, malzeme ve form gibi özellikleri de kapsamaktadır. Örneğin renklerin birey üzerinde heyecan uyandıran, canlılık, sakinlik, rahatlama veya stres yaratan, hüzünlendiren, agresif duyguların açığa çıkmasında önemli etkileri bulunmaktadır (Müezzinoğlu ve ark., 2021). Diğer bir psikolojik konfor, bireyin kendini bir yere ait hissetme duygusu ihtiyaçların en temeli olarak görülmektedir. Çünkü birey kendini bir yere veya topluma, gruba ait hissettiğinde kendini güvende hissetmektedir. Böylelikle kendini güvende hisseden bireydeki huzur hissinin açığa çıkmasıyla kişiye özgüven ve başarı gibi üstünlükler getirebilmektedir. Şayet bir birey kendini o yere ait hissetmiyorsa bir şeyi gerçekleştirme isteğinden çekinebilmekte olup kendini soyutlamaya itebilmektedir (Relph, 1976; Tuan, 1997; Yıldırım Erniş, 2012). Bir başka psikolojik konfor düzeyi mahremiyettir. Bireyin mekânda gerçekleştireceği eylem özelliğine göre mesafe ihtiyacı duymaktadır. Bu mesafe özel, kişisel, sosyal ve toplumsal özelliklere bağlı olarak değişim göstermektedir (Hall, 1990). Eyleme uygun mesafe koşullarının sağlanmaması halinde bireyde asabiyet, huzursuzluk ve stresli duygular açığa çıkabilmektedir.

3.4. Alan çalışması: Beşiktaş İskelesi - Ortaköy semtini bağlayan yaya aksı

Beşiktaş, İstanbul ilinin Avrupa Yakası'nın bir ilçesidir. İlçe tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle kültürel ve yerleşim dokusu bakımından çeşitliliğe hakimdir. Beşiktaş ilçesinin Osmanlı Dönemi'ne denk gelen 16.yy'da gelişerek kentleşme olgusu hızlanmıştır. Bu dönemde köşk, saray, külliye, cami, medrese ve konut yapıları ile birçok kamusal alan inşa edilmiştir (Eryeşil, 2024). İlçenin sahil şeridinde bulunması bu kültürün oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Konut yapıların gelişimi ve ticari fonksiyonların çeşitlenmesi ile artan nüfusun hareketini sağlamak üzere deniz ulaşımı gelişerek iskele yapıları inşa edilmiştir. Bu çalışma kapsamında da İstanbul ilinin Avrupa Yakası'ndaki Beşiktaş ilçe sınırlarında bulunan Ortaköy semti ile Beşiktaş İskelesini bağlayan Çırağan Caddesi'nin etrafındaki yapıların mimari psikoloji bağlamında kullanıcı memnuniyeti değerlendirilmektedir.

Şekil 1. Beşiktaş ve Ortaköy semtlerini birbirine bağlayan Çırağan Caddesi (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Trafik ve yaya akışının bulunduğu Çırağan Caddesi, Beşiktaş İskelesi ile Ortaköy semtini birbirine bağlayan ana akstır (Şekil 1). Bu aksın güney ve güney doğu yönünde Marmara Denizi; kuzey, kuzeybatı ve kuzeydoğu yönünde ise konut, ticari ve yeşil alan işlevindeki yapılaşmalar mevcuttur.

Çırağan Caddesi gidiş dönüş olmak üzere üç şeritli bir trafik akışındadır. Her iki kenar şeridin yanında ise yaya erişimini ve hareketini sağlamak için kaldırım bulunmaktadır. Mekân algısı görme duyusu ile daha yüksek oranda gerçekleştiği bilimsel alanda kanıtlamıştır (Özer, 2022). Ayrıca bir nesnenin görülmesi ve algılanması hızla bağlı değişiklik gösterdiğinden yürüme eylemi ile mekânın algılanması bu çalışma için daha değerli bulunmuştur.

Şekil 2. Cadde aksındaki kaldırım ve yapılaşma düzeni (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Beşiktaş-Ortaköy semti arasında yürüme eylemi gerçekleştirilirken Şekil 2’de görüldüğü üzere caddenin her iki tarafında yapılaşmaların olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu yapılaşmaların cadde ile bağlantıları, etkileşimleri ve iletişimleri farklılık göstermektedir.

Örneğin Şekil 2’deki 1 nolu görselde yapıların kütle yüksekliğinin yaklaşık 6.00 metre olduğu görülmektedir. Ancak cadde boyunca bu yapıların yüksekliği değişkendir. Ancak yola cephesi olan yapıların cephelerinde herhangi kapı veya pencere gibi açıklıklar bulunmamaktadır. Fakat bu yapıların girişi olarak tanımlanan alanlardaki boşluk hem mekânın algılanması hem de aksa paralel olan deniz kıyısının görülmesine imkân tanımaktadır. Bu yapıların bahçe ile sokak ayrımını tanımlayan parapet duvarları ise yaklaşık 1.20 m yüksekliğinde olup, yetişkin bir bireyin yapının içini görebilmesine imkan tanımaktadır. Yarı açık alanların varlığı bireyin mekânı tanımasına olanak sağlamaktadır. Böylelikle mekânın kamusal alan mı, yarı kamusal alan mı veya özel bir alan mı olduğunun tanımını yapabilmektedir. Mekânın kullanım amacını kendi deneyimleri ile algılayan birey ise o mekânın kendisinin ihtiyacına yönelik uygun olup olmadığı kanısını da çıkarabilmektedir. Burada önemli olan nokta şudur ki; o mekânın kullanım amacı ile birlikte kullanıcılarının niteliğidir. Birey o mekânın yanından yürürken güvenli veya güvenli olmayan bir yolda olduğu hissine kapılabilmektedir. Çünkü birey kendinin nerede olduğunun farkında olduğu sürece güven duygusunun boyutlarına erişebilmektedir (Atakan, 2018). Yazar açısından da yürüme eylemini gerçekleştirdiği zaman ve saat bağlamında sokakların sakinliği her ne kadar kendini dinlemesi, yaşamını düzenleyici düşünceleri yeniden ele alması, kendini motive edecek hayaller kurması gibi faaliyetleri olsa da başka bireylerin de alanda varlığını da görmek güvenli bir alanda yürüdüğü hissini yaşatmıştır. Çünkü تنها yerlerde yürümek güvenlik açısından bazı

bireyleri ürkütebilmektedir. Yine aynı görselde cadde boyunca ağaçların belirli aralıklarla varlığı dikkat çekmektedir. Yapılı çevre fiziksel mimari öğelerle sınırlandırılmasının yanı sıra doğal elemanlarla da sınırlayıcı ve tanımlayıcı olabilmektedir. Doğal elemanlar gökyüzü, ufuk, yeryüzü, çalılıklar ve ağaçlar ile doğal mekânlar oluşmaktadır (Altan, 2012). Sanat terapisinde, renklerin bireyin duygularıyla ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Renkler bireyde zihinsel ve fiziksel bir takım durumları etkilemektedir. Örneğin yeşil ve mavi renkler bireye sakinlik hissi yansıtmaktadır (Ökmen ve Satıcı, 2021). Caddede yürüme eylemi sırasında ağaçların varlığı ve gökyüzünün görülebilmesi deneyimi gerçekleştiren yazarda sakinlik ve huzur hissini açığa çıkartmıştır. Yaya erişimine ayrılan alan olarak tanımlanan kaldırım ise yaklaşık 3.00 m genişliğindedir. Ancak ana aks boyunca bu ölçü farklılık göstermektedir. Kişisel alan 45 cm ile 1,20 cm olarak tariflenmektedir (Göregenli, 2013). Bu nedenle cadde aksındaki kaldırımın 3.00 m genişlikte olan bölgelerinde kişisel mahremiyet sağlanmış olmaktadır. Mahremiyetin sağlandığı durumlarda bireyde güven hissi oluşmakla birlikte mekânsal memnuniyet elde edilmektedir.

Şekil 3. Yarı özel alanın kamusal alan ile ilişkisi (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Cadde aksı boyunca yapıların dış cephelerindeki doluluk boşluk oranları çeşitlilik göstermektedir. Şekil 3'te görülen yarı özel bir mekân deniz kenarında konumlanmaktadır. Ancak bu yarı özel mekân kamusal alan ile ilişkisini mülkiyeti olan parselin sınırlarını belirtmek amacıyla yaklaşık 50 cm yüksekliğindeki taş duvar üzerinde konumlandırılan ve yaklaşık 12-15 cm aralıklarla uygulanan demir ferforje ile sağlamaktadır. Bu fiziksel mimari öğe, cadde aksındaki kaldırımdan yürüyen bir bireyin aralıklı demir ferforjeden mekânın içindeki geniş açıklığı ve denizi görebilmesine imkân tanımaktadır. Denizi, ağacı ve gökyüzünü görebilmek bireyde sakinlik, dinginlik, huzur ve güven duygusunu açığa çıkartmaktadır (Özsavaş, 2015). Bu yapının cadde ile kurmuş olduğu ilişki sahada deneyim yapan yazarda da aynı duyguları açığa çıkartmıştır.

Şekil 4. Cadde aksı boyunca duvarlardaki görseller (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Şekil 4'te görüldüğü üzere cadde aksı yanında tamamen kapalı taş duvarların yola bakan cephelerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün görselleri bulunmaktadır. Fiziksel çevreden görme duyusu ile alınan bu uyarıcılar sayesinde kültürel değerlerimizin hatırlanmasına imkân tanınmaktadır. Kültürel değerler bir ülke için her zaman önemlidir. Toplumun değerlerini hatırlaması ve değerlere sahip çıkması ile toplumsal barış ve huzur sağlandığı gibi toplumun aidiyet duygusunun gelişimine destek vermektedir (Atakan, 2018). Sahada deneyimini gerçekleştiren yazar açısından da bu duygular yeniden açığa çıkmıştır. Duvardaki bu görseller yazarın yüzünde hoş bir gülümseme bırakmış olmakla birlikte, ilerleyen metrelerde daha farklı görselleri göreceği için heyecan, merak gibi duyguları da açığa çıkarmıştır. Ayrıca toplumsal kültür açısından bakıldığında, toplumun bu görselleri özenle korumuş olduğunu görmek de ayrı bir gurur kaynağı olmuştur.

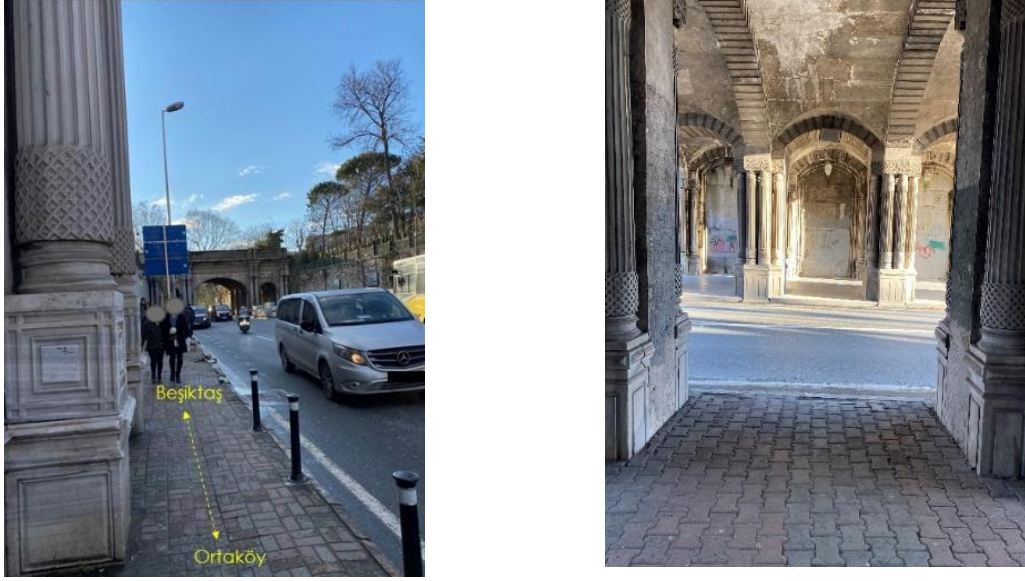
Şekil 4'teki görselde görüldüğü gibi geçmiş dönem yapısı olduğu çevredeki yapılaşmadan anlaşılabilir. Böylesi tarihi özellikleri barındıran bir yapının yolun bir üst kotundaki yeni dönem yapılaşması hemen göze çarpmaktadır. Ancak bu yapı güzelliği veya ihtişamı açısından göze çarpmamaktadır. Eklenti yapının formu, rengi, malzemesi ve ölçüleri bağlamında tarihsel dokuya uymadığı gerekçesiyle dikkat çekmektedir. Yürüme eylemini sakinlikle geçiren yazarda bu durum bir hüzne, merak ve sorgulamaya neden olmuştur.

Şekil 5. Cadde boyunca kütle - yol ve cephe özellikleri (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Kültürel değerlerimizin hatırlanmasına yönelik olan görsellerin Şekil 5'te de görüldüğü gibi aks boyunca devam etmektedir. Yine şekil 5'te görüldüğü üzere dış cephe kütle, parapet duvarının yüksekliği, kaldırım ve yol genişliklerinin oranları yol boyunca korunmaktadır. Tamamen kapalı parapet duvarlarındaki tercih edilen malzemelerin, renklerin ve dokularının çeşitlilik gösterdiği görsellerden de algılanmaktadır. Şekil 5'te görülen parapet duvarındaki renk olan krem ve yavruağzının birlikte kullanılmasıyla saha deneyimini gerçekleştiren yazarda neşe, güven, yaratıcılık ve heyecan gibi duygu durumları açığa çıkmıştır. Yapıdaki rengi yanı sıra duvar süslemesindeki çeşitlilik ise yazarda ayrıca olumlu anlamda dinamik bir ruh haline getirmiştir.

Yapı-insan ölçeği bağlamındaki irdelendiğinde; cadde aksında var olan yapıların insana baskın bir boyutta olmadığı hissi bulunmaktadır. Kaldırım ve yol genişliklerinin optimalde çözümlenmesi, yeşil alanların aks boyunca belirli aralıklarla olması ve gökyüzünün rahatlıkla görülmesi yürüme eylemini gerçekleştiren bireyde olumlu duyguların devam etmesine neden olmuştur.

Şekil 6. Çırağan Sarayı'nı Yıldız Parkı'nı bağlayan geçit (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Ülkemizin tarihinde İstanbul kentinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Şekil 6'da görülen yapı da ülkemizin geçmişini hatırlatmaktadır. Kültürel mirasımızın gelecek kuşaklara aktarılmasıyla kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması ve değerlerimizin yaşatılması adına önem arz bu yapı cadde aksında yer almaktadır. Yapının zengin, ihtişamlı tarihi ve mimari özellikleri, bireyde merak, heyecan, geçmişin hatıralarını anmak gibi duygusal hisleri açığa çıkartmaktadır. Yürüme eylemini gerçekleştiren yazar açısından da Ortaköy semtinin merkezinden sakinlik ve huzur duyguları içinde yürürken böyle bir yapıyla karşılaşması bölgenin tarihsel bir öneminin olduğunu hatırlatmıştır. Ayrıca Ülkenin geçmişini hatırlarken o dönemin de hem yaşam koşullarını hem de meslek gereği mimarlık disiplinin ne kadar önemle ele alındığını düşündürmüştür. Neticede bu yapı yazarda heyecan, merak, geçmişi irdeleme, aidiyet ve saygı gibi önemli duyguları açığa çıkartmıştır.

Şekil 7. Beşiktaş İlçesine yaklaşırken trafik yoğunluğunu gösterir görsel (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

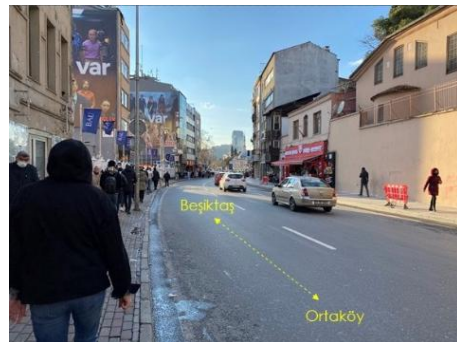
Tarihi yapının ardından Beşiktaş Meydanı'na doğru ilerlerken yolun genişlemesi ile trafiğin yoğunlaşması göze çarpmaktadır. Bu trafik yoğunluğu Şekil 7'deki görselde görüldüğü üzere trafik ışıklarıyla da vurgulanmaktadır.

Fiziksel konfor şartlarının bir gereği olan işitsel konfor bireyin gerçekleştirmek istediği işleve göre psikolojik konforunu etkilemektedir. Gürültünün yokluğu ve gereğinden fazlalığı ise bir takım fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarına neden olduğu bilinmektedir (Gerlach, 1974). Ancak yürüme eyleminin yapıldığı Çırağan Caddesi'ndeki bu bölge yoğun trafik sesine hâkim olduğundan bireyin hayatını şekillendirmek adına kurgulamakta olduğu düşüncelerini bırakmak ya da ara vermek durumundadır.

Yürüme eylemini gerçekleştiren yazar da artık trafik ve yaya yoğunluğu olan bir alana doğru gittiği hissine kapılmıştır. Yürüme eyleminin Ortaköy semtinden Beşiktaş İskelesi'ne doğru olduğu göz önüne alındığında, yazar açısından yolun başındaki hissedilen sakinlik, huzur ve güven hissi yerine dikkat edilmesi gerektiği hissi oluşmuştur. Çünkü bu trafik yoğunluğundaki araç sesleri, yer yer korna sesleri ile yazar düşüncelerine odaklanamamaktadır. Yazar artık kendini dinlediği ve geleceğini iyileştirmek için kendini motive eden hayallerin kurulması gibi düşüncelerini bırakması gerektiği hissine kapılmıştır. Bu düşünceler yerine daha yaşamını var haliyle devam ettirmesi, can ve mal güvenliği açısından kendini koruması gerektiği hissi var olmuştur.

Şekil 8. Cadde aksındaki yeni dönem cephe düzeni (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Şekil 9. Beşiktaş İlçesinin yapı - sokak ilişkisi (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Beşiktaş Meydanına doğru yürüme eylemi gerçekleştiren yazar geçmişin izlerinden günümüz 2020’li yıllara doğru geldiğini algılayabilmektedir (Şekil 8). Cadde aksının yer yer tek, yer yer çift tarafında yeni teknolojilerle inşa edilmiş yapı ve cepheleri göze çarpmaktadır.

Cadde aksındaki yapı yüksekliklerinin de arttığı, yapıların beş ila altı katlı olduğu görülmektedir. Ticari ve ofis gibi farklı işlevli mekânların daha fazla olduğu bu bölgedeki yapıların zemin kat cepheleri genellikle saydam malzeme olan cam ile çevrelenmiştir. Bazı yapıların zemin katlarında bölge halkının ihtiyacına yönelik olan küçük işletmeler bulunmaktadır (Şekil 9). Cadde aksındaki bu yapılaşmanın Ortaköy semtindeki yapılaşma döneminden farklı bir dönemde inşa edildiği mimari cephe karakteristiğinden çok net bir biçimde anlaşılmaktadır. Aynı aksta farklı dönemleri hissetmek geçmiş ve günümüz arasındaki gerek mimari gerekse teknolojik ve hatta yaşam tarzlarındaki farklılık da net bir şekilde ayırt edilebilmektedir.

Aksın sonuna doğru geldiğinde yani Şekil 9’daki bölgeye geldiğinde yoğun bir kentleşme hayatına geldiğinin, böylelikle hızla akan trafik, hızla yürüyen ve bir yere yetişme telaşı olan diğer bireylerle de karşılaşacağının farkına varmıştır.

Şekil 10. Beşiktaş Meydanı (Yazarın kişisel arşivinden alınmıştır)

Beşiktaş Meydanı, bir birey için yaşamının bir eylemini gerçekleştirmek üzere başlangıç veya bitiş noktasıdır. Toplumun bir arada olmasına olanak sağlayan bu kamusal alan işlevinin yanı sıra deniz ulaşımı için iskeleye ev sahipliği de yapmaktadır (Şekil 10). Bu durumda her bir bireyin ihtiyacına yönelik duygu durumu değişiklik göstermektedir. Yazar açısından da bu duygu durumu yaşanmıştır. Nitekim yazarın asıl amacı, Ortaköy semtinden Beşiktaş İskelesi’ne doğru yürümek ve bu akstaki hangi duygu durumlarının açığa çıktığını tespit etmektir. Yazar amaçladığı işlevi bu noktada sonlandırmıştır. Yaşamındaki yeni işlevleri gerçekleştirmek için iskeleyi kullanarak alandan ayrılmıştır.

3.5. Beşiktaş ve Ortaköy ilçelerini bağlayan yürüme aksının mimari psikoloji üzerinden değerlendirilmesi

Kamusal alanda kullanılan mimari elemanlar, bireylerin psikolojik konfor düzeylerini önemli ölçüde etkilemektedir. Fiziksel elemanların rengi, formu, biçimi, doku ve malzeme özellikleri bireyin de algısına bağlı olmak kaydıyla etkilenmektedir. Ancak psikolojik konforun her ne kadar kişiden kişiye değişken olduğu vurgulanmış olsa da psikolojik konforu sağlayan mimari özelliklerin standartları test edilerek kanıtlanmıştır (Altan, 2010).

Çalışmada İstanbul ili, Avrupa Yakası’nda bulunan Beşiktaş-Ortaköy semtlerini araç ve yaya ulaşımıyla birbirine bağlayan caddedeki fiziksel yapılanmanın birey üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme psikolojik konfor bileşenlerini oluşturan kavramlar üzerinden ayrı ayrı olarak ele alınmaktadır. Bu bileşenler ve aks üzerindeki duygu durumları aşağıda belirtilmektedir.

Aidiyet: Cadde üzerinde bulunan yapılarda Ülkenin simge değerlerinin yansıtıldığı görseller sayesinde gururlu yüzleri görmek, yazara sıcaklık hissi uyandırarak yazarda aidiyet duygusunu açığa çıkartmıştır.

Mahremiyet: Cadde üzerinde yürüyen tek bir birey için tanımadığı başka biriyle arasındaki mesafenin sağlanması önemli olmaktadır. İki veya daha fazla grubun birlikte rahatça yürüyebilmesine imkân veren kaldırım ölçüleri ise konfor düzeyini olumlu etkilemektedir. Ancak yerleşim bölgesinin çok eski dönemlere ait olması nedeniyle kaldırım ölçüleri yer yer değişiklik göstermiş olsa da kısa süreli yürümeye denk geldiğinden olumsuzluk yaratmamaktadır.

Güvenlik: Cadde üzerinde konumlanan farklı işlevli yapıların olması, yer yer bu yapıların içlerinin görülebilmesi, akstaki trafik ve yaya ulaşımının hareketliliği nedeniyle yazar kendinin güvenli bir alanda olduğunu hissetmiştir.

Statü ve Sosyalleşme: Cadde üzerinde yürümek, sahili ve gökyüzünü rahatlıkla görebilmek, bir mekânda oturabilmek, bireyin başkasıyla temasını gerçekleştirmesi toplumda kendini var edebilmesine olanak tanımaktadır. Toplumda kendini var hissedebilen bir birey ancak huzurlu ve mutlu olabilmektedir. Yazar da bu duyguları aks boyunca deneyimlemiştir.

Ancak Çırağan Caddesi'ndeki aksın başında yürüme eylemini başlatan yazar huzur, sakinlik, rahatlama, aidiyet, dinamiklik gibi duyguları beslerken aynı zamanda ülkenin kültürel geçmişini de hatırlarken, Beşiktaş İskelesi'ne doğru ilerlediğinde duygu durumu tam zıt olarak değişmiştir. Çünkü sakinlik yerine yoğunluk, huzur yerine strese, kaygıya bağlı huzursuzluk, tarih yerine modern çağ, güven yerine güvensizlik gibi duygular açığa çıkmıştır. Bu duygular da davranış biçimini yönlendirmiştir. Nitekim hareketli bir alanda can ve mal güvenliğinin sağlanması bilinciyle kişisel eşyalar korunmaya başlanmış, adımları hızlandırma gereği oluşmuştur.

4. Sonuçlar

Halu (2010)'da kamusal alanların bu bağlamda sosyal bir olgu olduğunu savunmaktadır. Çünkü kamusal alanlar, kentin yaratılmasında ve imajının oluşumunda gerekli olan, bireyin kentli olma tecrübesinin, kültürel kimliği ile bireysel gelişiminin açığa çıktığı mekânlardır. Kamusal alanlar, bireyler arasındaki plansız bir şekilde temas yaratan, yabancılarla veya arkadaşlarla etkileşimi kolaylaştıran yerlerdir (Kohn, 2004). Bu bağlamda, kamusal alanlar sosyal açıdan değerlendirildiğinde, bireylerin sosyal yaşamlarını etkileyen karşılaşma, sohbet etme, tanışma gibi eylemlerinin gerçekleşmesine imkân verirken, bireysel olarak da keyifli zaman geçirme gibi aktivitelere de imkân verebilmektedir. Ancak bir birey kamusal alanda zaman geçirirken, bulunduğu fiziksel çevredeki mimari öğelerin bireyde uyandırdığı bazı hislerin olduğu kanıtlanmıştır (Brown, 2006). Bireylerin kamusal alandaki memnuniyetlerinin sağlanması için mekânsal konfor şartlarının da optimal standartlarda çözülmesi beklenmekte iken (Gerlach, 1974), aynı zamanda psikolojik konfor standartlarının da karşılanması gerektiği bilinmektedir. Birey varolduğu fiziksel çevrede aidiyeti gelişmiş, mahremiyeti sağlanmakta, sosyalleşmeye imkân tanınmakta, toplumda kendinin bir yeri olduğunu görebilmekte, güvenli bir alanda yaşadığına inanmakta ve geleceğe enerji dolu bir ruh hali ile bakabilmekte ise ancak o zaman psikolojik açıdan gelişmiş olabilmekte ve kullanıcı memnuniyet değeri yükseltilmektedir. Nitekim insanoğlunun varlığı boyunca yerleşimlerin de gelişeceği ve yeni ihtiyaçlarla şekilleneceği açıktır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler ışığında kullanıcı memnuniyet değerlerini yükseltebilecek bazı öneriler bulunmaktadır. Bu öneriler aşağıdaki gibidir;

- Fiziksel çevrelerde yapı yüksekliği insan ölçeğine duyarlı olmalıdır.

- Kamusal alanlarda tercih edilen mimari öğelerin dokusu, biçimi ve rengi bireylerin psikolojik sağlığını olumlu olarak geliştirecek özellikte olmalıdır.
- Yeniden planlaması mümkün olmayan yapılar (tescilli taşınmaz kültür varlıkları) için, günümüz koşullarındaki ihtiyaçların çözülmesi için kullanıcı memnuniyetini artırmaya yönelik mobil öneriler geliştirilmelidir.
- Kültürel miras ile çağdaş yapıların bir aradaki kullanımındaki kamusal alanlarda, yeni gelişen ihtiyaçlar için hızlı ve etkin çözüm önerilerinin sunulması beklenmektedir
- Farklı döneme ait aynı akstaki yapıların biçim, renk, malzeme gibi özellikleri bireyler üzerinde yarattığı ani duygu geçişlerine engel olunmalı, bireydeki duygu durumlarının aşamalı geçişi sağlanmalıdır.
- İnsanoğlunun varlık amacı mutluluk olduğu varsayıldığından (DTÖ, 2025), mutluluğa giden huzur, sakinlik, güvende olma hissi, aidiyet, mahremiyetin korunması gibi duyguların sürdürülebilir olması için kamusal alandaki mimari tasarımların bu yönde geliştirilmesi beklenmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar, bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

- Altan, İ., 2012. Mimarlıkta mekân kavramı. *Studies in Psychology*, 19: 75-88.
- Aslan, F., Aslan, E., Atik, A., 2015. İç mekânda algı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(11): 139-151.
- Atakan, G., 2018. The discussion of Turkey's "space - dwelling" notions in the context of 'value': A theoretical analysis. *GRİD*, 1(1): 51-76.
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J., Hoeksema, S.N., 2006. Psikolojiye Giriş (Çev. Yavuz Alogan), Arkadaş Yayınevi.
- Aydıntan, E., 2001. Yüzey kaplama malzemelerinin iç mekân algısına anlamsal boyutta etkisi üzerine deneysel bir çalışma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Baker, J., 1986. The role of the environment in marketing services: The consumer perspective. In J. Czepiel, Et Al. (Ed.), *The Services Challenge: Integrating For Competitive Advantage*, American Marketing Association, Chicago, 79-84.
- Bayızıtlioğlu, B., 2009. İnsan-Mekân İletişimi. Edumar Eğitim Market.
- Berger, A.B., 1989. Seeing Is Believing – An Introduction To Visual Communication. Mayfield Publishing Company.
- Bloomer, C., 1990. Principles Of Visual Perception. London: Herbert.
- Brown, A., 2006. Contested space: Street trading, public space and livelihoods in developing. *Cities*, 10.
- Canter, D., 1974. Psychology For Architects. Applied Science, London.
- Churchill, W.S., 1943. Speech In The Meeting In The House Of Lords. The House of Commons, UK Parliament.
- Cüceloğlu, D., 1993. İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi
- Eryeşil, E.N., 2024. İstanbul Beşiktaş ilçesinin tarihi kentsel peyzaj yaklaşımı bağlamında değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Fleischer, S., Krueger, H., Schierz, C., 2001. Effects of brightness distribution and light colors on Office staff, Lux Europa. *9th European Lighting Conference*, Reykjavik, s.76-80.
- Gerlach, K.A., 1974. Environmental design to counter occupational boredom. *Journal of Architectural Research*, 3: 15-19.
- Gibson, J.J., 1968. *The Senses Considered As Perceptual Systems*. Gerorge Allen and Unwin Ltd, London.
- Göregenli, Ö., 2013. *Çevre Psikolojisi; İnsan ve Mekân İlişkileri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hall, E.T., 1990. *The Hidden Dimension*. Doubleday, New York.
- Halu, Y.Z., 2010. Kentsel mekân olarak caddelerin mekânsal karakterinin yürünebilirlik bağlamında irdelenmesi Bağdat Caddesi örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kayapa, N., 2010. Gerçek ve sanal gerçeklik ortamları arasındaki algısal farklılıklarda görselleştirmeye ilişkin özelliklerin araştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kohn, M., 2004. *Brave New Neighborhoods. The Privatization of Public Space*.
- Krier, R., 1988. *Architectural Composition*. Rizzoli International Publications, New York
- Lang, J.E., Burnette, C., Moleski, W., Vachon, D., 1974. *Fundamental Processes of Enviromental Behavior, Design for Human Behavior: Architecture and Behavior sciences*. J. Lang (Ed.), Hutchinson&Ross Inc., Pennsylvania.
- Lee, D., Aronson, E., 1974. Visual proprioceptive control of standing in human infants. *Perception & Psychophysics*, 15(3): 529-532.
- Lefebvre, H., 1991. *Critique Of Everyday Life* (1. Baskı). (Çev. John Moore), London: Verso
- Lefebvre, H., 2000. *La Production de l'espace*, Paris: Anthropos (4. Baskı). Avec Une Préface de R. Hess.
- Leland, M.R., 2000. *Mimarlığın öyküsü*. (Çev. Ergün Akça), Kabalcı Yayınevi. İstanbul.
- Loomis, J., da Silva, J., Fujita, N., Fukusima, S., 1992. Visual space perception and visually directed action. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 18(4): 906-921.
- Meiss, P., 1992. *Elements of Architecture*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Morgan, T.C., 1995. *Psikolojiye Giriş*. (Çev. Sirel Karataş), Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara.
- Müezzinoğlu, M.K., Hidayetoğlu, M.L., Yıldırım, K., 2021. The effects of light color temperatures on students' perceptual evaluations in design studios. *Color Research and Application*, 46: 1006-1018.
- Norberg Schulz, C., 1971. *Existence, Space And Architecture*. Praeger Publishers, Great Britain.
- Oh, J., Hetkyung, P., 2022. Effects of changes in environmental color chroma on heart rate variability and stress by gender. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19: 5711.
- Ökmen, K., Satıcı, B., 2021. Renk ve ışığın kullanıcı üzerindeki psikolojik etkileri üzerine örnek mekân incelemesi. *Journal of Technology and Applied Sciences*, 4(1): 33-46.

- Örer, Z., 2016. Emotional responses towards the use of rectilinear, symmetrical curvilinear and asymmetrical curvilinear forms in virtual environments. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Özer, A., 2022. Kamusal mekânların dizimsel, biçimsel ve algılanabilirlik düzeyinin değerlendirilmesine yönelik bir yöntem önerisi: Sultanahmet ve Galata Meydanları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Özsavaş, N., 2015. Renk: Bir değerlendirme ölçütü olarak iç mekân tasarımıdaki önemi ve bir ders içeriği önerisi. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Proshansky, H., 1976. Environmental Psychology: People And Their Physical Settings (2. baskı). Holt McDougal.
- Rapoport, A., 1987. On the cultural responsiveness of architecture. *Journal of Architectural Education*, 41: 10-15.
- Rapoport, A., 1997. Human Aspects Of Urban Form: Towards A Man-Environment Approach To Urban Form And Design. Pergamon Press, Great Britain.
- Rashid, M., Zimring, C., 2008. A review of the empirical literature in the relationships between indoor environment and stress in health care and office setting: Problems and prospects of sharing evidence. *Environment and Behavior*, 40(2): 151-190.
- Relph, E., 1976. Place And Placelessness. London: Pion Limited.
- Sadalla, E.K., Oxley, D., 1984. The perception of room size: The rectangularity illusion. *Environment and Behavior*, 16: 394-405
- Samani, S., 2012. The impact of indoor lighting on students' learning performance in learning environments: A knowledge internalization perspective. *International Journal of Business and Social Science*, 3(24): 127-136.
- Stamps, A.E., Krishnan, V.V., 2006. Spaciousness and boundary roughness. *Environment and Behavior*, 38(6).
- Tuan, Y.F., 1977. Space And Place: The Perspective Of Experience. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Yıldırım Erniş, İ.I., 2012. Fiziksel elemanların yüzer yapılarda mekân algısına olan etkileri: Çevre ve insan davranışı ilişkisi bağlamında irdelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zeisel, J., 2006. Inquiry By Design: Environment/Behavior/Neuroscience In Architecture, Interiors, Landscape, And Planning. W.W. Norton & Company, New York.
- Zevi, B., 1990. Mimariyi Görmeyi Öğrenmek (1. Baskı). (Çev. H. Demir Divanlıoğlu), Birsan Yayınevi, İstanbul.